

אוצרות
המושבות
שבועות

ביאורים בענין נתינת התורה על הר סיני
ובגדר שבת שנתנה בו תורה

הגזירה שהתבטלה במתן תורה

מדוע משה דוקא קיבל התורה מסיני?

תלישת הר סיני מהר המורי'

בדינה של שבת שניתנה בה תורה

קובץ זה יוצא לאור
לעילוי נשמת האי גברא רבא, רודף צדקה וחסד
זכה לפזר מכספו להדפסת תורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע
הרב החסיד ר' מאיר בהר"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל
נלב"ע ביום ג' סיון ה'תשפ"א
תנצב"ה

...
ולזכות יבלחטו"א בניו הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב צבי הירש זלמונב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן ענינים

פתח דבר

בעזרה"ת

לקראת זמן מתן תורתנו, חג השבועות הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקובץ 'אוצרות המועדים - שבועות', והוא ליקוט ביאורים על דרך הפשט והדרוש, בתוספת הוראות בעבודת ה', על מאמרי רז"ל המדברים מענייני חג השבועות ומתן תורה - מלוקטים מתוך תורתו הרחבה מני ים של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

קובץ זה בא בהמשך ובהוספה לספר 'אוצרות המועדים - חג השבועות' שי"ל על ידיו לקראת חג השבועות תשע"ט. בקונטרס דידן, נלקטו ביאורים ועיונים במדרש 'ריב ההרים' (מדרש תהילים (בבזר), סח, יז. ועוד), על אודות החידוש של מתן תורה, הקשר המיוחד להר סיני, וכיצד צריכים הדברים להתבטא בעבודת לימוד התורה וקיום מצוותי'.

נוסף לביאורים אלו, הצגנו מאמר עיוני בפלפולא דאורייתא בדינה של שבת שבה ניתנה תורה, וכן לקט שיחות קודש בענייני החג ומתן תורה.

קונטרס זה מופיע במסגרת הקובץ השבועי 'לקראת שבת - עיונים בפרשת השבוע'.

וזאת למודעי: הביאורים שהוגדו במקורם על ידי רבנו, עובדו מחדש ונערכו על ידי חברי המערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור, ובאן הורחבו ונתבארו יותר על המבואר במקומות אחרים בתורת רבנו. ופשוט שמחמת עומק המושג וקוצר דעת העורכים, יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והן על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקור הדברים (כפי שנשמנו בתוכן העניינים) וימצא טוב, ויובל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ביום א' דחג השבועות הוא יום ההסתלקות וההילולא של כ"ק מורנו רבי ישראל בעל שם טוב זי"ע ועכ"ל. בקובץ זה מביארים ענינים רבים באורה המופלא של תורת החסידות, אשר זכינו לגילוי ופרסומה ע"י כ"ק הבעש"ט זי"ע.

אנו תפילה אשר הלימוד בקובץ זה המבאר את ענין מתן תורה, וזכות הפצת תורה, ובפרט פנימיות התורה, עליו הובטח מורנו הבעש"ט נ"ע בעלייתו להיכל המשיח ד"לכשיפוצו מעיינותיך חוצה"א אזי "קאתי מר" (כתר שם טוב בתחילתו), יחיש ויזרז את הגאולה השלמה, עת אשר נזכה להתגלות עניינים חדשים ונפלאים בתורה, דכמו "שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשועי", כן "מובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי ומסתר צפונותי ומחלים פניו לקיים דברו" (רש"י על שיר השירים א, ב), במהרה בימינו, אכ"ר.

בברכת התורה
מכון אור החפירות

ימי ההכנה לקבלת התורה, שנת "הקהל", ה'תשפ"ג

ענינו של ה"רעש" הגדול שהי' בשעת מתן-תורה, בה בשעה שנאמרו דברים פשוטים?

אלא מכאן הוראה - דלא כדעת הטוענים ש"רחמנא לבא בעי", ואין צורך בקיום המצוות, או די עכ"פ בקיום המצוות ברוחניות, אלא יש צורך בקיום המצוות בפועל ממש, בגשמיות כפשוטו.

יתרה מזו: לא די בכך שבהיותו בבית-הכנסת, בישיבה או בביתו הפרטי, נוהג הוא כיהודי, אלא גם בלכתו ברחוב ובהתעסקו בענייני העולם - גם אז עליו לעשות מהעולם דירה להקב"ה, ובכל מקום שהולך צריך להיות ניכר בו שהולך כאן יהודי שחדור בתורה, ו"ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד".

וזהו תוכן הגילוי דמתן-תורה, שהיו גילויים נעלים ביותר - אשר גם ע"פנגלה מבוארים הגילויים הנעלים ביותר שהיו בשעת מתן-תורה, כמבואר ברמב"ם שמה שקבלו ישראל תורת משה ונבואתו הוא מפני "מעמד הר סיני, שעניינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר האש וכו'" - דאף שמדובר בעניינים פשוטים, מ"מ, בזה גופא הוא עיקר הכוונה,

ובפרט בזמן ד"עקבתא דמשיחא", בחושך כפול ומכופל, כשנמצא בין אנשים שרודפים אחרי הענין ד"תרצח" - עליו לקרוא בקול גדול: "לא תרצח!" וכשנמצא בין אנשים שרודפים אחרי הענין ד"תגנוב" - עליו לקרוא בקול גדול: "לא תגנוב!"

וקולו ילך וישמע מכל ד' רוחות העולם, וכמו שהי' בשעת מתן-תורה שהדיבור נשמע מכל מקום, דהיינו שהעבודה צריכה להיות כך שהעולם עצמו יכריז "אנכי הוי' אלקיך".

וכאמור, זהו טעם ה"שטורעם" הגדול שהי' בשעת מתן-תורה בעניינים פשוטים דוקא, כיון שזוהי תכלית כוונת העבודה. ובמתן-תורה ניתן הכח לזה שגם בזמן של חושך כפול ומכופל, שבו מתעסקים עם עניינים פשוטים, יהי' נרגש עשרת הדברות. וגם בשעה שהולך ברחוב, "בלכתך בדרך", יאיר הענין ד"נר מצוה ותורה אור".

(דג השבועות תשפ"ג)

כל זמן שהילדים צעירים הם ועדיין אינם מוכשרים להתעסק במסחר - חשבו ההורים - ישלחו אותם לתלמוד-תורה, ולאח"ז גם לשיבה; אבל כאשר הילדים יתבגרו - אומרים ההורים בלבם - יוציאום משם וכניסום לתוך המסחר!...

מה איכפת לנו - חושבים ההורים - אם בקטנותם ילמדו הילדים בתלמוד-תורה כשר או ישיבה כשרה?! כשיגדלו במקצת נתחיל לחשוב אודות "תכלית", ונשלח את הילדים ללמוד ב"קאלעדזש", או עכ"פ ללמוד אומנות מסויימת כו'.

על "ערבות" זו הסכים הקב"ה - שכן, אם הילדים ילכו לשיבה בצעירותם, הנה גם כאשר יתבגרו לא ירצו לעזוב את הישיבה, ויישארו ללמוד בה!

ותירה מזה - הילדים ידברו כל כך ("וועלן אזופיל ריידן און איינריידן") על לב ההורים, עד שיפעלו גם עליהם - הילדים יעשו "מהפיקה" אצל הוריהם! - וגם הוריהם יתחילו ללמוד תורה ולקיים מצוות!

כל האמור לעיל - הוא ענין של "דרוש", שדרוש מגיע בעולם היצירה או בעולם הבריאה (ראה ע"ח (הובא בנגיד ומצוה בתחלתו. נהר שלום בהקדמת רחובות הנהר בסופה), מ"ח (מס' חוב הנשמות פ"א מ"ב)), אבל בהנוגע לפועל כאן בעולם הזה - יש להשקיע את כל הכחות כדי להכניס את ילדי ישראל לתלמודי-תורה וישיבות, שע"ז יפעלו הילדים גם על הוריהם, וע"ז זוכים כל ישראל לקבלת התורה.

(דג השבועות תש"ב)

כשנמצא בין אנשים שרודפים אחרי הענין ד"תרצח" - עליו לקרוא בקול גדול: "לא תרצח"!

בשעת מתן-תורה ניתנו בגלוי עשרת הדברות. עשרת הדברות הם ברובם דברים פשוטים, כמו "לא תרצח", "לא תגנוב". ולכאורה אינו מובן: מה

שיחות קודש

הג השבועות

מה איכפת לנו - חושבים ההורים - אם בקטנותם ילמדו הילדים בשיבה כשרה? כשיגדלו נשלח את הילדים ללמוד אומונות... על "ערבות" זו הסכים הקב"ה - שכן, אם הילדים ילכו לשיבה בצעירותם, הנה גם כאשר יתבגרו לא ירצו לעזוב, וישארו ללמוד!

הוא (הבן) יפרנס את אביו בממונו, ואביו יירשם ב"חברה משניות", "חברה ש"ס", וכיוצא בזה, ויתעסק בלימוד התורה. עסקים אחרים אין לו לאביו בלאו הכי - אומר הבן - במילא יהי לו זמן ללמוד. ואדרבא - כשאביו יירשם בחברה מסויימת ללימוד התורה - יהי שמח ומאושר יותר, שכן, פעם בשנה או פעמיים בשנה תתקיים מסיבה בין החברים, דבר שיגרום לו לאביו שמחה מיוחדת.

על "ערבות" זו לא הסכים הקב"ה. לא די בכך - אומר הקב"ה - שיהודים זקנים ("אלטע אידן") ילמדו תורה. רצוני שגם אנשים צעירים - "אין די מיטעלע יארן" - ילמדו את התורה.

עוד אמרו בני-ישראל - "נביאינו ערבין לנו":

"נביאינו" - "נביא" מלשון "ניב שפתיים" (לשון הכתוב - ישע' נז, יט) - פירושו: הדרשנים והמטיפים שלנו, "אונזערע רעדנערס". זאת אומרת, הרבנים שלנו - טענו בני-ישראל - הם "ערבין לנו", הם ילמדו תורה... ובפרט שבלאו הכי עסקים הדרשנים והרבנים בנתינת דרשות... ובמילא, ידרשו גם בתורה; אבל לנו אין פנאי לכך.

הוא - הבעל-הבית - ישכור רב, יפרנס אותו על חשבונו, והוא - הרב - יתעסק בלימוד התורה, בה בשעה שהבעה"ב עצמו יתעסק במסחר...

אבל, גם על "ערבות" זו לא הסכים הקב"ה. לא די לו להקב"ה שרבנים ילמדו תורה; הקב"ה רוצה שכל ישראל ילמדו תורה ויקיימו מצוות! אי לכך, דרש הקב"ה מהם ערבים אחרים.

ערבות מקובלת

על כך אמרו ישראל: "בנינו עורבים אותנו", הבנים שלנו הם יהיו ערבים בשבילנו, הם ילמדו תורה:

איתא במדרש (שהש"ר פ"א, ד (א). תנחומא ויגש ב): "בשעה שעמדו ישראל לקבל התורה אמר להם (הקב"ה) . . הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה ואתננה לכם, אמרו, אבותינו עורבים אותנו, אמר להם הקב"ה, אבותיכם יש לי עליהם . אלא הביאו לי ערבים טובים ואתננה לכם, אמרו לפניו, רבש"ע, נביאינו ערבין לנו, אמר להם יש לי עליהם . . אלא הביאו לי ערבים טובים ואתננה לכם, אמרו, הרי בנינו עורבים אותנו, אמר הקב"ה, הן ודאי ערבים טובים, על ידיהם אתננה לכם כו".

כאן באמריקה מקובל מאד ענין הדרוש. כולם - מקטן ועד גדול ("פון קליין ביז גרויס") - משמיעים דרוש. ובכן, מכיון ש"אזלת לקרתא עבד כנימוסא" - אבאר מדרש זה על פי נוסח המדינה, "דרוש".

בני-ישראל הם עם הנבחר, ולפיכך אוהבים הם ללמוד תורה - עלי' נאמר "כי היא חכמתכם ובינתכם (גם) לעיני העמים".

ובכל זאת, מצד סיבות וטירדות שונות, יתכן, אשר מבלי הבט על הטוב והעונג הקיימים בתורה ומצוות - לא ילמדו ישראל את התורה ולא יקיימו את המצוות.

ולכן, בשעה שנתן הקב"ה את התורה, רצה להיות בטוח תחילה שישראל ילמדו את התורה ויקיימו את מצוותי', ולפיכך דרש מהם ערבים - "הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה ואתננה לכם".

אבותינו ונביאינו

על כך השיבו ישראל ואמרו: "אבותינו עורבים אותנו", כלומר, שאבותינו ילמדו את התורה:

יש לו אב זקן ("ער האט אן אלטן טאטן") היושב ב"מושב זקנים"... דאגות אין לו, במילא ילמד הוא תורה.

הר אלקים הר בשן. ר' נתן אומר כיון שביקש הקב"ה ליתן תורה לישראל, בא כרמל מאספמיא, ותבור מבית אלים . . זה אומר נקראתי הר תבור, עלי נאה שתשרה שכינה, לפי שאני גבוה מכל ההרים, ולא ירדו עלי מי המבול, וזה אומר אני נקראתי הר הכרמל, עלי נאה שתשרה שכינה, לפי שאני נתמצעתי בתוך, ועלי עברו את הים.

אמר הקב"ה כבר נפסלתם לפני בנבהות שיש בכם, כולכם פסולים לפני . . התחילו כל ההרים מתרעמים ומתמוטטים, שנאמר הרים נזלו מפני ה', אמר הקב"ה למה תרצדון, למה תרצו לדון עם סיני, הרים גבנונים אתם כלכם, כמה דאת אמר או גבן או דק.

ההר חמד אלקים לשבתו. אין רצוני אלא בסיני שהוא שפל מכולכם, שנאמר מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח, וכתיב כי רם ה' ושפל יראה וגבוה ממרחק יידע . . וסיני מהיכן בא, אמר ר' יוסי מהר המזריה נתלש, כחלה מעיסה, ממקום שנעקד יצחק אבינו, אמר הקב"ה הואיל ויצחק אביהם נעקד עליו נאה לבניו לקבל עליו את התורה

מדרש תהלים (בוכר) סח, יז

אינה קיימת, ואזי אין רגע זה רגע מ"יום השביעי" [ואפילו יהי רגע זה באמצע היום], הנה גם שאר שעות היום א"פ להם שיקבעו בתור יום השביעי, כיון שכל יום השבת הוא ענין אחד שאינו מתחלק. ולכן כשהקיפו גוים כו' בטלה ע"ז **מפרע** המציאות דיום השביעי - גם של השעות הקודמות.

בסגנון אחר קצת: יום השבת הוא זכר למעשה בראשית, אשר בו וינח ביום השביעי, ולכן גם עכשיו מציאותו של יום השביעי צריכה להיות כמו שהיתה ביום השביעי ההוא.

ומוכן שאי"ז סתירה להנ"ל שכל רגע דשבת הוא ענין בפ"ע - כי לאחרי שישנה כבר מציאות השבת, שוב חלה קדושת השבת וכל דיני' על כל רגע בפני עצמו. אבל כשהנדון הוא יצירת (וקביעת) מציאות השבת, אין שייך לומר שחלק אחד של היום הוא (מציאות של) שבת וחלק אחר איננו (מציאות של) שבת, כי מציאות של יום (מה שכל אחד מהימים נקבע להיות "יום אחד, שני כו', יום השביעי") הוא ענין אחד שאינו מתחלק לחלקים.

בסגנון אחר: מעת-לעת אינו רק עשרים וארבע שעות (כמות גדולה יותר) בלבד, כי אם - מציאות חדשה (איכות), ובלשון הכתוב: ויהי ערב ויהי בוקר - (ונעשית מציאות חדשה): יום אחד, ובזה יוכן גם הדין ד"יומי מפסקי מהדדי" (נזיר ז.). ובדוגמת עשרה מישראל יחדיו - שנעשים למציאות חדשה שחלים עלי' דינים חדשים וכו'.

עפ"ז יוכן גם בנוגע לשבת שבה ניתנה התורה, דהנה באמת כבר שמרו שבת זו מתחילה, דהא נצטוו על השבת במרה (סנה' נ:), אבל ודאי אינה שוה לשבת שלאחרי סיני, דכבר כ' הרמב"ם בפיה"מ ספ"ז דחולין "עיקר גדול" דכל המצוות שאנו עושים "אין אנו עושים אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה בסיני, לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו" [ואפילו לא למשה לפני מתן תורה]. פי' דהמצוות שניתנו בסיני (לא הוסיפו על המצוות שהיו מקודם בלבד, היינו שמשעת מ"ת נוסף בהן עילוי, אלא) ביפ"ז את הציוויים הקודמים (וכהדגשת השלילה בדברי הרמב"ם, "א"א במצות הקב"ה כו' לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו").

וזוהו טעם הדין שגיד הנשה "נוהג בטהורה ואינו נוהג בטמאה" (חולין ק:), אף שאיסורו לפני מ"ת נהג (לפי פשטות ל' הש"ס בחולין) גם בבהמה טמאה, דמ"מ משעה שנאמר האיסור בסיני בפ"א האיסור הקודם.

וכ"ה גבי שבת, שבשעה שניתנה מצות שבת בסיני, בפ"א ציווי השבת שניתן במרה, ונמצא שמאז ואילך נחשבו השעות הקודמות של היום ההוא חול (לגבי מכאן ולהבא), ולא נקבעו כ"יום השביעי". והנה מ"ת הי' קודם שנאמר הפסוק "מחללי גוי" (בפ' תשא), ונמצא דהי' אז הדין כהה"א דהמכילתא דלא היתה מציאות השבת יכולה לחול על חלק מהיום בלבד, ונמצא שגם השעות שלאחרי מ"ת לא היו שבת. וא"ש הא דלא נקט במשנ"ב שם דאכילת חלב היתה משום איסור שבת.

פרק ראשון "דמכין מכל טוריא"

חיבור רוחניות וגשמיות במתן תורה

משמעות הדגשת חז"ל בכל מקום שהתורה ניתנה בסיני דווקא, החידוש שנתחדש במתן תורה על פני התורה והמצוות שהיו אצל האבות הקדושים, וחיבור ההפכים שהי' בהר סיני וישנו גם בקיום המצוות אצל כל יהודי

מדוע לא ניתנה התורה בעמק או במישור?

כאשר מדובר אודות התורה הקדושה ולימודה, מדגישים חז"ל פעמים רבות שהתורה ניתנה בסיני: שנינו בתחילת פרקי אבות "משה קבל תורה מסיני", לשון חז"ל בהרבה מקומות הוא "הלכה למשה מסיני", וגם אודות חידושי תורה של כל הדורות אמרו חז"ל "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני" (ראה מגילה יט, ב. וראה גם הנסמן בלקוטי שיחות ח"ט עמ' 252).

ולכאורה, יש לתמוה על כך: מדוע כה חשוב להדגיש שוב ושוב שהתורה ניתנה בסיני? הלא העיקר הוא שהקב"ה הוא זה שנתן את התורה, והוא ית' אין מקומו מוגבל ח"ו בהר סיני, אלא הוא נמצא בכל מקום ומקום, וכפי שאמרו בזהר "לית אתר פנוי מיני" (תקוני זהר תנ"ז צא, ב). ת"ע (קכב, ב), ומדוע מדגישים כל העת שהתורה נאמרה וניתנה בסיני?

עוד יש לתמוה על עצם נתינת התורה בהר סיני. כי הנה, מסופר במדרש (מדרש תהלים (הוצ' בובר) סח, יז) שלפני מתן תורה התאספו ההרים, וכל אחד מהם טען שיש לתת את התורה עליו דווקא:

"זה אומר נקראתי הר תבור, עלי נאה שתשרה שכינה, לפי שאני גבוה מכל ההרים. . . וזה אומר אני נקראתי הר הכרמל, עלי נאה שתשרה שכינה, לפי שאני נתמצעתי בתוך, ועלי עברו את הים". וענה להם הקב"ה: "כבר נפסלתם לפני בגבהות שיש בכם, כולכם פסולים לפני", ובחר הקב"ה "בסיני שהוא שפל מכולכם", ועליו נאמר "ההר חמד אלקים לשבתו" (תהלים סח, יז).

ולכאורה הדבר תמוה:

אם אכן ישנה חשיבות בשפלות, הייתה התורה צריכה להינתן בבקעה, או לכל הפחות במישור, ולא על הר סיני, שלמרות שפלותו הוא הרי הר, מקום מוגבה מן הארץ, ואם יש חשיבות במקום גבוה, מדוע לא ניתנה התורה על ההרים הגבוהים כמו כרמל או תבור?

ויש לבאר תחילה את מהותו ומעלתו של הר סיני, שמשום כך נבחר הוא דווקא ליתן עליו את התורה, ומתוך כך יתבאר מדוע מדגישים חז"ל בכל עת את שייכותה של התורה לסיני.

מה התחדש במתן תורה, אחר שהאבות כבר קיימו את התורה?

כאשר מחפשים את מהותו ועניינו העיקרי של מתן תורה, נראה לכאורה שלא נתחדש בו חידוש אמתי על פני המצב שהי מקודם:

לימוד תורה וקיום המצוות הי' כבר מאז ומקדם על ידי האבות הקדושים ובניהם אחריהם, וכפי שאמרו חז"ל (יומא כח, ב) "מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם, היו במצרים ישיבה עמהם... אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה הי'... יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה הי'... יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה הי'".

גם בנוגע לקיום המצוות בפועל אמרו (שם) "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה", בנוגע ליצחק מצינו שהפריש מעשרות (ראה פרש"י תולדות כו, יב. ע"פ בראשית רבה פס"ד, ו), ואף יעקב העיד על עצמו "תרי"ג מצוות שמרתי" (רש"י וישלח לב, ה).

ואם כבר קיימו האבות את התורה ועסקו בלימודה משך מאות שנים, איזה חידוש נתרשח בנתינתה על הר סיני?

ואמנם מצינו חידוש במה שהאבות לא היו מצווים בקיום המצוות, והיי בכחינת "אינו מצווה ועושה", ובמתן תורה נצטוו כל ישראל על קיום המצוות, ונתעלו לדרגת "מצווה ועושה", אך מעלה זו לא נתחדשה לגמרי במתן תורה, שכן גם קודם לכן היו מצווים בחלק מן המצוות, כמו בשבע מצוות בני נח ובמצוות שנצטוו במרה.

והלא בהכרח לומר שהי' במעמד הר סיני חידוש עיקרי ומהותי ויסודי בעניין התורה ומצוותי, ואכן נדרשו לדבר בספרי החסידות, וביארו את הדבר בהרחבה ובעומק, על יסוד דברי חז"ל במדרש, וכפי שיתבאר.

הגזירה הקדומה שהתבטלה במתן תורה

גזירה הייתה עומדת מאיתו ית' מימות עולם, להבדיל בין העליונים ובין התחתונים, וכה דרשו חז"ל (שמות רבה פ"ב, ג. ועוד) על הפסוק "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" (תהלים קטו, טז):

"משל למה הדבר דומה, למלך שגזר ואמר בני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי, כך כשברא הקב"ה את העולם, גזר ואמר: השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם.

כשבקש ליתן התורה, בטל גזירה ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים, ואני המתחיל שנאמר וירד ה' על הר סיני, וכתוב ואל משה אמר עלה אל ה'".

והיינו, שמבריא העולם הייתה גזירה שהרוחניות לא תרד ותתלבש בגשמיות, וכן הדברים הגשמיים לא יוכלו להתקדש ולהזדכך ולהתעלות לרוחניות. גם כאשר קיימו האבות מצוות בדברים גשמיים, הרי לא נעשו אותם חפצים לחפצא של קדושה ומצווה, וקדושתם עלתה מהם לאחר סיום קיום המצווה. הדבר הגשמי הוא נחות ושפל מעצם היותו, וקיום המצווה בו לא פעל בו להיות קדוש ומזוכך.

אחשבי' (ואפי' בקטן שנתגדל דספירתו היא חיוב דרבנן, יש לדון אי הוי מציאות למילי דאורייתא ואכ"מ).

ומזה מובן גם בנוגע למנין דנן, דיום "השביעי" הנמנה ע"י ישראל (דאמרי' שהמנין (הידיעה, כנ"ל) ש"הם - פועל את קביעות השבת, כנ"ל בארוכה), דמעתה נמצא מובן שמציאות המנין היא דוקא מצד היותו נוגע לדיני שבת, ואילולא ניתנה מצות השבת, לא היתה קיימת כלל מציאות של יום "השביעי".

וזהו דבהקיפו גוים כו', שאז מנין יום השביעי אינו נוגע למצות השביתה בשבת, כיון שע"פ תורה צריכים כ" ישראל לצאת למלחמת מצוה זו ומחויבין שלא לשבות כו' [ואף שיש מלאכות שאינן נצרכות למלחמה, י"ל דלענין עצם חלות השבת שבידת כל המלאכות היא מהות אחת שא"א לה להיות לחצאין, ועיי' בזה עוד לקו"ש ח"ח ע' 55-6 בשוה"ג], ממילא אין כאן מציאות ד"יום השביעי". וזהו טעם הקס"ד "הואיל וחללנו מקצתה נחלל את כולה", כי ע"י החילול דכל ישראל (ע"פ הדין) נתבטלה כליל המציאות דיום השביעי.

ואף שכל חלק מן היום הוא נקודה בפ"ע, וא"כ למה תתבטל מציאות השבת מן הרגעים שאין הגוים מקיפים כו' (ובפרט היכא דבתחילת השבת עדיין לא באו, וכבר חלה שבת; למה תתבטל בזמן שלאחרי הליכתם), י"ל דיום השבת - יום השביעי" - הוא אכן ענין אחד שאינו מתחלק לחלקים. וממילא, אם יש רגע אחד במעט-לעת שבו המציאות דשבת

דהדין לעיכובא שעליו [למנות ו' ימים ו] לשמר דוקא את היום הזה. ותו, דבסוגיין שם איפליגו היאך ימנה הלה ימיו, דלר"ה (וכן הלכה בא"ח שם) מונה כברייתו של עולם, מונה ו' ימים ואח"כ משמר יום אחד, וחייא בר רב ס"ל כמנין ימי אדם הראשון - משמר יום א' ואח"כ מונה ו'. ולכאו', אם כדי שיהי' יום אחד חלוק ולא תשתכח תורת כו', מהו שנח' לעיכובא היאך ימנה, כיון שבכל מנין סו"ס מיחד לו יום. ועל כרחין דהמנין אכן קובע לגביו חלות דשבת מד"ס.

ומכאן למדנו דכ"ז הוא במהלך שאיבד חשבונו, אבל כאשר ישראל (יודעים) ומונים המנין האמתי ע"פ התורה, הנה ע"י מנינם חלה קביעות השבת מן התורה (כי אילו נימא שקביעות השבת אינה קשורה ואינה תלויה ב"פ במנין ישראל, הרי, כיון דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון - אין מקום לומר שיהי' בכח מנינו של מהלך במדבר לשנות וליצור את קביעות השבת, אפילו מדרבנן).

והנה נת' במק"א (לקו"ש ח"א ע' 271, חל"ח ע' 11 ועוד) גבי ספירת העומר, די"ל סברא גבי עבד שנשתחרר באמצע הספירה (עיי' מנ"ח מצוה שו ועוד), דלא יוכל לספור שאר הימים בברכה (למאי דקיי"ל דמי שחסרה לו ספירת ימים הקודמים אינו ממשיך בברכה) אפי' אם ספר גם קודם שנשתחרר, כי עצם המנין לולא הציווי אינו "מציאות" כלל, כיון שאינו מעלה ואינו מוריד, ודוקא כשיש עליו גדר ע"פ תורה חשיב מציאות, וכהא דבכורות י. ורש"י ביצה כז: מצותי' אחשבי' ואיסורא

כך; וקמ"ל הילפותא דכל "הרף עין" בשבת הוא נקודה בפ"ע (ועיי' בזה בצפ"ע על התורה תשא שם).

אב"ל אין לומר דאף למסקנא השבת נקודה אחת ורק דילפי' חידוש דמ"מ יש חילול אחר חילול (ובמכ"ש מהחולקים על הראב"ד הנ"ל בכהן ונזיר), כי א"כ קטן שהביא ב' שערות בשבת יהי' מותר במלאכה כיון שבתחילת היום לא חלה עליו השבת, ולהדיא אשכחן דחייב (יבמות לג.), וה"ה בגר שנתגייר בשבת (ירוש' עירובין ד, ה). ועיי' בלקו"ש ח"ח ע' 15 בשוה"ג.

איברא, דאם כל הקס"ד שבמכילתא משום הא אמאי מיירי דוקא בכהאי גונא דלא שכיחא כלל, גוים שהקיפו כו', וטפי הוי מצי למינקט אף ביחיד סתם שחילל [ועיי' במדרש לקח טוב דאכן נקטו הכין]. ולהכי טפי י"ל דפשיטא להמכילתא דכל רגע בשבת הוא ענין בפ"ע, וגבי יחיד מעיקרא לא סברינן שיותר לחלל אחר שחילל. וההו"א גבי גוים שהקיפו מטעם אחר היא.

ובהקדים הא דשבת סט: "הי' מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת, מונה ו' ימים ומשמר יום אחד", ולשי' הרדב"ז (ח"א סי' עו) שבינתו ביום הז' היא **מדאורייתא**. ולכאו' תימה איך יכול מנינו של זה (שאינו ודאי כלל) לחדש חלות דשבת. ובפרט דשבת אינה תלויה כלל בספירה ומנין דבי"ד וכיו"ב, אלא מקדשא וקיימא (ביצה יז.).

וע"ל כרחין צ"ל דמ"מ אכן קביעת השבת תלויה בהיותו יום ז' למנין ישראל

נורק שאי"צ שישראל ימנו בפועל הימים ודי במנין שבדרך ממי"א, שישראל יודעים שיום זה הוא יום הז'. ולהכי בדליכא כ"ל מנין ע"י ישראל, גם לא בדרך ממילא, כגון כשב"ל ישראל אבדו את חשבון הימים ליתא מציאות דיום הז', והא דאמרו "מקדשא וקיימא" – הרי הדיוק בזה הוא "מקדשא" דייקא – קדושתה של השבת, שהיא הנוגעת לאמירת "מקדש ישראל" (עיי' היטב רש"י ביצה שם וברכות טו.).

וזהו דשי' הרדב"ז שדין הנ"ל **מדאורייתא**, דכיון שקביעות השבת תלויה במנין ישראל, להכי אף יום הז' דיחיד היכא דחסרה לו (בידיעתו) קביעות השבת – נקבע ע"פ מנינו שלו.

והנה אף לשי' רש"י, וכ"ה להלכה באו"ח סי' שדמ, דדין משמר יום אחד אינו אלא מד"ס "לזכרון בעלמא שיהא לו שם יום חלוק משאר הימים ולא תשתכח תורת שבת ממנו" – בהכרח שחיובו לשמר יום הז' כשבת הוא (לא רק לסימן, אלא) מפני שע"י מנינו נקבע מדרבנן יום הז' שלו בתור "יום השביעי", ויש ביום זה (בנוגע אליו) קדושת שבת מדרבנן (ומ"ש שהוא "לזכרון בעלמא כו'" – היינו שמה שתיקנו שיהא מונה כו' **טעמו** הוא בכדי שלא תשתכח תורת שבת ממנו, אבל תוקף תקנה זו הוא שיהא "חל עליו שבת מד"ס", דע"י מנינו יהי' נקבע אצלו יום הז' לשבת). וראי' לדבר, דאם יסוד הדין הוא רק שיהי' יום אחד "חלוק משאר הימים" שיזכירו תורת שבת, הרי אין נפק"מ איזה יום בשבוע ישמר, ולא דוקא יום הז' "מיום שנתן אל לבו שכחתו", אבל אנן חזינן

אמנם, ממתן תורה ואילך נתבטלה הגזירה, וניתן הכח לקדש ולזכך את הדברים הגשמיים על ידי ניצולם לשם שמים ולעבודתו ית', ובפרט על ידי קיום המצוות בדברים הגשמיים, שאזי נעשים הם חפצא של קדושה וחפצא של מצווה.

זיכוך העולם הגשמי שעל ידי קיום המצוות אינה רק מעלה ודבר גדול, אלא הוא העיקר הגדול והמטרה והכוונה בבריאת העולם, וכפי שאמרו חז"ל (תנחומא נשא טו. נתבאר בתניא פל"ו) שטעם בריאת העולם הוא מפני ש"נתאוהה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים", והיינו שגם הדברים הגשמיים והנחותים יהיו מזוככים כל כך, עד שיהיו ראויים להיות "דירה" ומדור לבורא ית"ש.

זהו החידוש הגדול והעצום שנתחדש במתן תורה: עד אז הי' העולם גשמי ושפל ולא הייתה לו האפשרות להזדכך ולהתקדש, וממתן תורה ואילך ניתן הכח לזככו ולקדשו על ידי קיום המצוות והעבודה הרוחנית עם הדברים הגשמיים, ובכך להגשים את תכלית בריאת העולם לעשות את העולם כולו ל"דירה לו ית".

חיבור הפכים בקיום המצוות

ומעתה יובן סוד עניינו של הר סיני "דמכיך מכל טוריא" (ראה תיב"ע שופטים ה, ה. תהלים מב, ז):

מחד גיסא הר סיני הוא "הר" שמורה על הגבהה והתנשאות, ורומז על הרוחניות, ומאידך הר סיני הוא נמוך ושפל, להורות על הדברים הגשמיים התחתונים. ובהר סיני נעשה חיבור הפכים: הוא "הר" ויחד עם זאת שפל ונמוך.

וזהו גם עניין מתן תורה, כמבואר למעלה: לקחת את הדברים הגשמיים הנחותים ולייחדם עם הרוחניות, לקדשם ולזככם.

ואם יאמר אדם: הלא הרוחניות והגשמיות הן הפכיות בעצם מהותן, ומצד טבען הלא אין שום אפשרות לחבר דבר רוחני עם דבר גשמי!

הנה המענה על כך הוא, שעל האדם להתבונן בהר סיני שעליו ניתנה התורה, שבו חיבר הקב"ה את עניין ה"הר" וההגבהה יחד עם השפלות והנחיתות, ואם בדבר גשמי, ממין הדומם, עשה הקב"ה חיבור הפכים, הרי בוודאי כאשר מדובר על עבודת קיום המצוות על ידי אדם שהוא ממין ה"מדבר", הסוג הכי גבוה מבין ארבעת המינים, דומם, צומח, חי ומדבר, שהקב"ה נותן כח על חיבור הפכים וחיבור רוחניות וגשמיות.

ומשום כך הדגישו חז"ל כל כך את שייכות התורה להר סיני, לידע ולהודיע אשר עיקר מהותה של התורה הוא ה"הר סיני" שבה, חיבור הפכים של רוחניות וגשמיות, שמים וארץ, מעלה ומטה, ואשר בה ועל ידה הופכים בני ישראל את העולם כולו ל"דירה לו ית".

פרק שני

"למשה מסיני"

הענווה המיוחדת שעמה מקבלים את התורה

פשר הדגשת חז"ל בכ"מ ש"משה רבנו דווקא קיבל את התורה בהר סיני, יישוב הסתירה בין הרגשת הענווה והשפלות ומאידך עזות ותוקף בעבודת ה', וביאור ענוותנותו המיוחדת של מרע"ה שדוגמתה צ"ל גם בעבודת האדם

מדוע מודגש תמיד ש"משה קיבל את התורה?

בכל מקום שמדגישים את נתינת התורה מסיני, מוסיפים חז"ל ומדגישים כי משה רבנו הוא זה שקיבל את התורה מפני הקב"ה: "הלכה למשה מסיני", "משה קיבל תורה מסיני", וכהנה רבות.

והדבר תמוה: תינח הזכרת הר סיני, כבר נתבאר למעלה שיש בה תוכן ורמז על מהותה של התורה לחבר את ה"הר" הרוחני עם "שפלות" הגשמיות, כאשר מקיימים מצוות ומנצלים את הגשמיות לשם שמים, אך מה צורך ראו חכמים להזכיר תדיר את קבלת התורה על ידי משה רבנו? וביאור תמיהה זו, נעוץ אף הוא במהותו של "הר סיני", שמחד הוא "הר" ומאידך הוא שפל ו"מכיך מכל טוריא", ובכך יש אף רמז לאופן עבודתו הרוחנית של האדם, שצריכה להיות בבחינת "הר סיני", וראש וראשון להנהגה זו הוא ניהו משה רבנו מקבל התורה, וכפי שיתבאר להלן.

שפלות או תקיפות?

בכדי להבין את שייכותו של משה לתורה, יש להתבונן במעלתו העצומה שאותה מזכירה התורה בעצמה: "והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה" (בהעלותך יב, ג).

וכשם ש"משה רבנו, מקבל התורה, הצטיין במידת ענווה מופלגת זו, כך גם בלימוד התורה ובקיום המצוות בכל הדורות כולן, נדרשת מידת הענווה וההתבטלות בכדי לזכות ולהתקדש בקדושת התורה ולהבינה באמת.

ורמז מצינו לדבר בתפילת "אלוקי נצור", שמסמיכים את התפילה "ונפשי כעפר לכל תהי", לבקשה "פתח לבי בתורתך", והיינו שבכדי לזכות לפתיחת הלב בתורה, זקוקים תחילה לענווה מופלגה בבחינת "ונפשי כעפר לכל תהי".

ובדרך השלילה אמרו חז"ל (סוטה ה, א) על מי שאין בו מידה זו, אלא הוא מתנשא ומתגאה, שאומר עליו הקב"ה "אין אני והוא יכולים לדור", שאין הקדושה שורה בבעל גאוה רח"ל.

אלא שהדבר דורש תלמוד:

ההלכה הראשונה בשולחן ערוך (כ"ה בשו"ע אדמו"ר הוקן, והרמ"א הביאה בהגהתו לסוף ס"א), שהיא

הידושי סוגיות

עיון ופירוש בענייני המועד

בדינה של שבת שבה ניתנה תורה

יבאר עומק סברת המכילתא דאילולא הפסוק "מחללי מות יומת" איכא סברא דשבת שנתחלה מקצתה תתחלל כולה, ועפ"ז יסיק גבי שבת שבה ניתנה תורה ותתישב קושיא על הטעם שהביא המשנ"ב לאכילת מאכלי חלב

הסכנה], ת"ל מחללי מות יומת, אפילו כהרף עין".

וַלְפּוֹם ריהטא הי' נראה דהא דהיו אומרין (לולא קרא ד"מחללי") "הואיל וחללנו את מקצתה נחלל את כולה" הוא משום דהו"א דכל המעט-לעת דשבת הוא כנקודה אחת, ונקודה אינה מתחלקת, ולהכי משנתחלל מקצתה - הרי כולה מחוללת ועומדת, ושוב אין טעם ליזהר ממלאכה. ובדוגמת שי' הראב"ד הל' נזירות פ"ה (ראה מ"מ רפ"ג מהל' אבל) דכהן ונזיר לאחרי שנטמאו אינם מוזהרים מליטמא, כי כבר נתחללה הכהונה והנזירות. ואף דהכא השבת עודינה קדושה לשאר ישראל, מ"מ מכיון שהאיסור דעשיית מלאכה שעל האדם הוא מצד השביתה דשבת, והשביתה בכל משך יום השבת היא נקודה אחת, הרי במילא, כשלא שבת וחילל כבר נקודה זו, אין שום תועלת בשבילו בשביתתו אחר

במשנה ברורה סו"ס תצד הביא בשם גדול אחד "טעם נכון" לאכילת מאכלי חלב בכה"ש, דהוא זכר לזה שלאחרי מ"ת נדרשה הכנה רבתי לאכילת בשר, שחיטה וניקור ובישול בכלים חדשים שאינם מגועלים כו', ועל כן לפי שעה אכלו מאכלי חלב. ולכאור' סגנון הדברים צע"ג, תיפוק לה דלכו"ע בשבת ניתנה תורה (שבת פו:): **ואסורה** השחיטה כל היום, ואפי' ירצו להאריך בהכנה אסור להם (ואכן הכי נקיט בזה בס' גאולת ישראל, הובא בטעמי המנהגים), ומהו דנקט שהוא משום אריכות ההכנה.

והנראה בזה בדרך חידוש, בהקדים המכילתא עה"פ מחללי מות יומת (תשא לא, יד) "הרי הגוים שהקיפו את ארץ ישראל וחללו ישראל את השבת [משום פקו"נ] שלא יהו ישראל אומרין הואיל וחללנו את מקצתה נחלל את כולה [גם בחלוף

דמים, "שופך דם האדם" וגו', ו"אך את דמכם לנפשותיכם" וגו' (ועיין השקו"ט בזה אי נצטוו אז לשמוע לדבר הנביא וכו' – ב"רשימות" כ"ק אדמו"ר זי"ע, חוברת יח).

ומכל מקום, בידעו שזהו רצון השי"ת, הרי לא נכנס יצחק לשום שקו"ט, והי' מסור לגמרי לרצון השי"ת במסירת נפש גמורה, למעלה מהבנה והשגה בשכל.

וזהו גם היסוד לקבלת התורה, שאת התורה ומצוותי' יש לקיים אך ורק מפני שזהו רצון השי"ת ולא לשם שום מטרה ותועלת אחרת: לא לשם שכר גשמי המובטח לנו בקיומן, כפי שנאמר "אם בחוקותי תלכו . . ונתתי גשמיכם בעיתם" וגו', לא בעבור שכר רוחני לזכות לגן עדן וכדומה, לא לשם זיכוכ הנפש על ידי המצוות המסוגלות לכך כמבואר בספרים, אלא אך ורק משום שזהו רצון הבורא ית"ש.

וכפי שאיתא בסה"ק שקיום המצוות צריך להיות בחיות ובשמחה משום מילוי רצון השי"ת, ואף אילו נצטוינו לחטוב עצים, והי' ידוע שאין בזה שום מעלה ושום קיבול שכר, היינו עושים זאת בשמחה ובחיות בדיוק כפי שמקיימים את מצוות התורה, אך ורק משום שבכך ממלאים את רצונו ית' (וראה במקור הדברים שזהו ענין ההבדל בין עבודה של "פנימי" לעבודה של "חיצוני". עיי"ש).

איך מקבלים את התורה?

ומעתה יובן עניין מה שהשי"ת בחר דווקא בהר סיני שנתלש ובא מהר המורי':

שאר ההרים הציגו את מעלותיהם וטענו שהם רוצים ומעוניינים שהתורה תינתן עליהם דווקא. וממילא, אף שהמעלות היו אמיתיות כמבואר בפרק הקודם, מכל מקום עצם הצגת המעלות והבקשה לנתינת התורה עליהם, היא סיבה שהתורה לא תינתן עליהם, שכן ההרים עירבו עניינים צדדיים – את מעלותיהם ואת רצונם.

התורה ניתנת דווקא במקום שבו יש התמסרות לעבודת השי"ת אך ורק בשביל מילוי רצונו ית', בלא שום פניות צדדיות ומעלות עצמיות, ואת זאת מצא הקב"ה בהר סיני, ולמרות שיש בו מעלות עצמיות, שהלא הוא הר שמרומם מסביבתו, מ"מ אין מעלה זו ניכרת בהר, שהרי הוא "שפל" ו"מכיך", והגבהות אינה ניכרת ובולטת, ולכן הוא הכלי לתורה.

וזהו שהר זה בא מהר המורי', ממקום עקידת יצחק, שהוא עניין של מסירת נפש בלי חשבונות, בהתמסרות מוחלטת לרצון הקב"ה.

וכך גם בעבודת האדם, יש להתמסר לגמרי לתורה ומצוותי', ללא שום תכלית, לא גשמית ולא רוחנית, אלא לקיום רצונו בשמחה ובחיות, וכך נעשים כלי מתאים וראוי לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

יסוד בכל הלכות התורה כולן, היא "ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת השי"ת", והיינו שעבודת השי"ת עלי' להיות מתוך תוקף, מבלי להתחשב במלעיגים עליו.

וכיצד ניתן לצעוד בשתי דרכים הללו, מחד לקיים את המצוות מתוך שפלות ועוונה יתירה עד "ונפשי כעפר", ובעת ובעונה אחת להיות בתוקף גדול ובגאון יעקב, הלא אלו שני מהלכים הפכיים בנפש האדם!

והביאור בכך הוא, שהתוקף והענווה הם סתירה רק כאשר מקור התוקף הוא במציאות האדם עצמו, שהוא חושב את עצמו למעולה ומרומם ומשום כך אינו פוחד מהמלעיגים, ואזי באמת אינו יכול להיות בשפלות ובענווה באותה שעה.

אך באמת צריך האדם להרגיש את עצמו בשפלות, בידעו את מעמדו ומצבו לאשורו, מבלי שירמה את עצמו, הרי יודע הוא שנחשב הוא כעפר לגבי הזולת, וממילא הוא עניו ושפל ברך, אלא שמכל מקום יש בו תוקף בעבודת השי"ת, ולא משום הגבהת עצמו ומציאותו, אלא רק משום שהוא מתמסר בכל מציאותו ובכל כוחות נפשו לקיים את רצון השי"ת, והדבר נעשה בכל התוקף בלא להתחשב עם שום מניעות ועיכובים, שהרי אין זה רצונו האישי, אלא רצון השי"ת בכבודו ובעצמו!

וזהו בחינת "הר סיני" שבעבודת האדם: מחד הרי הוא בבחינת "הר" של תוקף והתנשאות ועזות לקיים את רצון השי"ת, ויחד עם זאת מרגיש הוא את אמיתת מצבו הרוחני שהוא "מכיך מכל טוריא", נחות ושפל לעומת זולתו.

כיצד משה יכול הי' לחשוב שהוא הנחות מכל האדם?

ענווה ושפלות זו, שנתבארה למעלה, אינה עדיין מידתו של משה רבנו, שהרי מופרך לומר שמשה רבנו הי' שפל באמת לעומת "כל האדם אשר על פני האדמה", ובהכרח לומר שענוותנותו של משה הייתה באופן עמוק יותר, למרות שהכיר במעלותיו העצומות, ואף את מידת ענוותנותו של משה אפשר ללמוד מעניינו של הר סיני, כדלקמן.

כאשר מתבוננים בעניין ריב ההרים, עולה שהתנשאות ההרים אינה סתם גאווה ללא תוכן, כי אם מעלה אמיתית.

אילו הי' מדובר בהתגבהות ללא מעלה אמיתית, לא הייתה שום קא סלקא דעתך שהתורה תינתן עליהם מחמת גבהותם, ואדרבא, גאווה מרחיקה את השראת השכינה, וכפי שאמרו חז"ל (ערוכין נה, א) שהתורה "לא תמצא בגסי הרוח".

עניין התנשאות ההרים, היא, כמבואר בסה"ק (ראה ספר המאמרים תש"ד עמ' 214), משום שיש בהם "הזדרכות החומר ועליותו למטה למעלה", והוא מעין תכונת הצמיחה שבצומח. והיינו שלמרות היותו דומם שנחות ממין הצומח, מכל מקום הרי הוא בבחינת "צומח שבדומם", והדבר מתבטא בהתנשאותו מן הקרקע.

כדומה לזה, ישנו עניין ההתנשאות גם באדם, שיש בו מעלות אמיתיות שאין בזולתו, וממילא הוא באמת מנושא וגבוה ממנו.

ואף על פי שמעלת ההרים הייתה אמיתית, מכל מקום הודיע הקב"ה שהשכינה והתורה ישכנו

דווקא על הר סיני הנחות והשפל, וזאת משום שגם כאשר נמצאים בדרגא של "הר", ומכירים במעלה האמיתית שנמצאת בהם, מכל מקום עדיין צריכים להיות בשפלות ונחיתות.

ואין האדם עושה בכך שקר בנפשו, כי באמת ההכרה במעלות העצמיות אינה סותרת את הענווה וההתבטלות. האדם יודע שאין המעלות באות מכוחו ועוצם ידו, אלא מתנה הם מהשי"ת.

וזה מידת הענווה של משה רבנו ע"ה, שעלי' נאמר "והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה", שבוודאי הי' משה מכיר את מעלותיו הנפלאות, ובפרט את מה שהתורה ניתנה דווקא על ידו. אלא שמכל מקום הי' שפל ומנמיך עצמו בפני כל אדם, כי סבר שמעלות אלו באו לו במתנה מהשי"ת, ואילו היו ניתנות לאדם אחר, הי' הלה מנצל יותר טוב ממנו (ראה ספר המאמרים תשי" עמ' 236). ועוד, וכלפי כל אדם, ואפילו הנחות ביותר, חשב משה שאילו הי' מקבל מעלות אלו הי' מגיע לדרגה גבוהה יותר, וכך השיג ענווה כלפי כל אדם, אף הנחות ביותר!

ודווקא משום התבטלותו של משה, למרות ידיעת מעלותיו, הי' כלי לקבלת קדושת התורה ועד שניתנה על ידו דווקא.

ונמצא אופן עמוק יותר בחיבור ההתנשאות והביטול הנצרכים לקבלת התורה, שגם כאשר יש לאדם מעלות אמיתיות והוא "עשיר בדעת" (לשון הגמ' כתובות סח, ב), מכל מקום עליו להקדים "ונפשי כעפר לכל תהי'", כי ידיעת המעלות אינה סתירה לענווה, ולמרות כל מעלותיו צריך האדם להיות עניו ושפל כמשה.

ללמוד מענוותנותו של משה רבנו

בכך יובן היטב מה שיחד עם זאת שמדגישים חז"ל תדיר שהתורה ניתנה בסיני, מדגישים גם שניתנה שם למשה דווקא, וזאת משום שבמשה מצינו את שתי התנועות, מחד תוקף בעבודת ה', ויחד עם זאת התבטלות וענווה:

מצד אחד הי' משה רבנו מולך ומושל בתוקף, "ויהי בישורון מלך", ויחד עם זאת "עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה", כי התוקף אינו סתירה לביטול, אלא התוקף בא כדי למלאת רצון השי"ת, ולכן למרות שהי' משה עניו מאוד ושפל – עדיין הי' מושל ומלך בתוקף למען הביא את רצון הקב"ה לקיומו השלם.

ונוסף על כך, הנה כמבואר למעלה, ענוותנותו של משה הייתה באופן מיוחד, שלמרות שהכיר במעלותיו, יחד עם זאת, סבר שמעלות אלו הן מתנה מהשי"ת, ואחר הי' מנצלן טוב יותר, ולכן הי' בשפלות ובביטול לפני כל אדם ואדם.

ולכן מדגישים חז"ל תמיד את קבלת התורה ממשה מסיני. ללמדנו, שכל יהודי שניגש ללימוד התורה, חייב לנהוג בשני הפכים אלו של תוקף וידיעת המעלות העצמיות יחד עם ענווה והתבטלות. עניינים אלו נרמזו בהר סיני, שהוא מנושא כהר אך נמוך מכל ההרים, ואת הדוגמא לכך יש לקחת מתכונותיו של משה רבנו, שהי' מלך תקיף של ישראל ויחד עם זאת עניו מכל האדם.

פרק שלישי

"מהר המוריה נתלש"

עקידת יצחק – יסוד עבודת התורה ומצוותי'

שייכות מתן תורה לעקידת יצחק שמשום כך נתלש הר סיני מהר המורי', ההתמסרות הראוי' לעבודת ה', שלא לשם שבר רוחני או נשמי אלא רק למלאות רצונו ית'

למאי נפק"מ שהר סיני בא מהר המורי'?

בתחילת סיפור ריב ההרים, מסופר גם מהיכן באו ההרים:

"כיוון שביקש הקב"ה ליתן תורה לישראל, בא כרמל מאספמיא, ותבור מבית אלים... וסיני מהיכן בא, אמר ר' יוסי מהר המוריה נתלש, כחלה מעיסה, ממקום שנעקד יצחק אבינו, אמר הקב"ה הואיל ויצחק נעקד עליו, נאה לבניו לקבל עליו את התורה".

והנה, נתבאר בפרקים הקודמים שלהר סיני יש שייכות מיוחדת עם לימוד התורה וקיום מצוותי', שלכן חז"ל עומדים ומדגישים פעמים רבות שהתורה היא "מסיני", שאין זה ציון מקום בעלמא היכן ניתנה התורה, אלא הוראה שבכדי להיות כלי ראוי לתורה ומצוותי' יש לנקוט בעבודה רוחנית שבכחינת "הר סיני".

ועבודת הר סיני, היא לחבר בין ההפכים: מחד ענווה ושפלות שעל ידה שורה התורה בנפש האדם, ויחד עם זאת יש לעבוד את הבורא באופן של "הר", בתוקף ובעוז, שאינה נובעת מהתנשאות עצמית, אלא מחשיבות העבודה והידיעה שמדובר במילוי רצון הבורא ית' בכבודו ובעצמו.

ומכיוון שבמדרש מסופר שהר סיני נתלש מהר המורי', מן המקום שבו נעקד יצחק אבינו, מובן שעבודת "הר סיני" מיוסדת ונלקחת מעבודת עקידת יצחק, ויש לדבר משמעות גם בכללות עבודת לימוד התורה וקיום המצוות, וכפי שיתבאר.

תורה לשם תורה בלבד

עניין עקידת יצחק היא עבודה שנסגבת משכל והבנה, וכל עיקרה ומהותה היא מסירת נפש לקיים את רצון השי"ת, ללא עניינים צדדיים.

כאשר מעיינים בהנהגתו של יצחק, הרי על פי שכל הי' בזה מקום לשק"ט: את הציווי על העקדה שמע מפי נביא – אברהם אבינו, ומאידך הלא בני נח נצטוו כבר על שפיכות